

İNKİLÂPLARIN EN ZORU

Ord. Prof. Dr. SADİ IRMAK

Bir özgür fikir karargâhı olan Ata'nın sofrasında bulunduğum akşamların birisindeydi. Atatürk, alışılmış şekilde, sorular ve problemler ortaya atıyor, özgür bir tartışma havası içinde geniş çaplı bir fikir alışverişi oluyordu. Akşamın ilerlemiş bir saatinde birdenbire en enteresan sorularından birisini bize yöneltti. Bu soru şuydu: "İnkılâplarımızın en gücü hangisidir?" doğrusu böyle bir soruya muhatap olabileceğimizi düşünmemiştik. Kafamın içinde türlü düşünceler kaynaşmaya başlamıştı. Aklıma ilk gelen cevap, en zor inkılâbın "lâiklik inkılâbı" oluşuydu. Nitekim cevap sırası bana gelince bunu ifade ettim. Atatürk bunu beğenmedi. Hatta başka arkadaşların da verdikleri cevabı doğru bulmadı. Bizi bir hayli beklettikten sonra soruya cevabı kendisi verdi: "İnkılâpların en gücü müzik inkılâbı" dır dedi. Sonra fikrini izaha başladı. "Çünkü dedi bu inkılâp kişinin iç dünyasını yenilemeyi gerektirir. O ana kadar alıştığı ve sevdiği duyguları birdenbire bırakıp beyninin içine yeni bir âlem aşlamak demekti müzik inkılâbı." İtiraf etmeliyim ki bu cevap ilk anda bana biraz yabancı gelmişti. Fakat gel zaman git zaman, düşünüp araştırdıkça Atatürk'e hak verdim. Çünkü yöneldiğimiz çağdaş kültürün ortak alanı çağdaş polifonik müzikti. Bunu benimsemeden çağdaşlaşma imkânsızdı. Batının Germen, Slav, Anglosakson ve Latin kültür ortamlarının tek ortak unsuru, polifonik müzikti. Çağdaşlaşmak kararında olan bir toplumun bu büyük kültür mirasına katılması zorunlu idi. Unutulmamalıdır ki çağdaş kültür ortamının herhangi bir milletin tekelinde olmadığı bir gerçektir. Bu ortak kültür ortamının unsurları Greko-Latin kültür mirası, Rönesans, Rasyonalizm ve nihayet 19. yy'dan itibaren şahlanan müspet ilimlerdir. Biz kaderimizin ve tarihimizin sonucu olarak bu kültür unsurlarını zamanında benimseyememişiz. Bütün bu kültür unsurlarının kaynaşarak meydana getirdikleri çağdaş polifonik müziktir.

Şimdi bu görüşe karşı hemen hemen bir asırdır ortaya atılmış ve hâlâ da izlerini sürdürmekte olan ve çok güçlü görünen bir itiraz vardır. Bu büyük beşeri kültür mirasına yönelik acaba millî olan kültürümüzde bir arıza meydana getirir miydi? Buna karşı hemen şu cevap verilebilir: Bu müşterek kültür dünyası içinde mahallî karakterleri yansıtan bir Slav, bir Germen ve bir Latin kültürünün ve özellikle müziğinin var olduğu gözden

uzak tutulamaz. Çağdaş polifonik müzik seslere çok daha geniş ifade ve yansıma kudreti vermiştir. Kendi müziğimizi bu olanaktan yoksun bırakmaya milliyetçilik denemez. Aksine kendi millî kültürümüzü geliştirmek ve kökleştirmek için insan kafasının doğurduğu ifade olanaklarını bütün genişliği ile biz de benimsemeliyiz. Şüphe edilemez ki polifonik müzik sistemi tek sesli sistemden çok daha geniş ifade imkânına sahiptir. Bu bakımdan gerçek bir çağdaşlaşma ancak çağdaş müzik olanaklarının benimsenmesiyle gerçekleşebilir. Şu var ki Atatürk'ten sonra da bu tartışma sona ermemiştir. Bir taraftan her türlü çağdaşlaşmanın millî belleğimizin karakterlerinden bir uzaklaşma olacağına inananlar, onun karşısında da çağdaş kültürü yaratmış olan bütün olanakları ve metotları olabildiğince benimseyenler bugün de bulunmaktadır. Bu düşünceye karşı direnişler Atatürk döneminde var oldukları gibi bugün de sürmektedir. Bu sebepten Atatürk'ün inkılapların en gücü olarak nitelediği müzik inkılâbı hâlâ tam gerçekleşmemiştir. Rahmetli Atatürk büyük kararlarını anlatırken gözlerinde beliren kıvılcımlanmaları yine göstermiş ve şöyle demiştir:

“Evet bu inkılâp çok zordur. Fakat bu da mutlaka yapılacaktır.” Ne çare ki bu büyük hamlenin tam gerçekleşmemesine ömrünün kısalığı sebep olmuştu. Kendisi bu inkılâbı göremediği gibi ondan sonraki kuşaklar da hâlâ tereddüt içindedirler. Fakat bu tereddüdü anlamak imkânsızdır. Müzikte polifonik ifade metodu insan zekâsının ve ruhunun yarattığı en önemli araçlardan birisidir. Millî müziğimizi ve kültürümüzü bu araçtan yoksun bırakmak caiz görülemez. Nitekim müzik gibi bir sanat dalı olan edebiyatımızda ve temaşa sanatlarımızda bu çağdaş olanaklara yönelmek bir aşırıdır sürmektedir ve elbette çok feyizli sonuçlar vermiştir. Bu gelişmenin müziğimizde de yapılması polifonik müziğe tam olarak bir içtenlikle inanarak yönelmemizle mümkün olur. Edebiyatımızda, temaşa sanatlarımızda ve müspet ilimlerde çağdaş ifade olanaklarının benimsenmesi sayesinde bugünkü seviyemize gelebilmişizdir. Şüphesiz bu gelişme daha erken başlasaydı ve daha içtenlikle uygulansaydı bugün genel kültür kollarında daha ileri bir durumda olacaktık. Bu ilkeyi müziğe uygulamamak haklı bir sebebe dayandırılmaz. Bu yoldan müziğimizin millî olmaktan çıkacağı bir vehimdir ve bu muhteşem sanat dalının gelişmesine başlıca engeldir. Bahsettiğim toplantıda Atatürk bunları birer birer anlatmış ve bu inkılâbın güçlüğüne işaret ettikten sonra şöyle demişti: “Bu sebeplerden müzik inkılâbı en güç inkılâptır. Fakat bu güçlüğe rağmen bu inkılâp da mutlaka yapılacaktır.” Hemen şunu ilâve etmeliyim ki müziğimize çağdaş olanakları getirme azminde bulunan Atatürk kendi müziğimizin na-

melerini en iyi bilenlerden ve en çok sevenlerden birisiydi. Bu sebeple onun düşüncesini kendi müziğimizi bir küçümseme olarak almaya imkân yoktur.

O akşamki sohbet beni bu konuda uyaran bir görüşün ifadesi olmuştur.

Çağdaş polifonik sistemin müziğimize getirilmesi bir gerileme ve unutmaya değil, aksine çok derin bir gelişme ve kökleşme sonucunu doğuracaktır. Bu sonuç tam olarak gerçekleştiği zaman bugün ona karşı duranlar onu içten ve samimiyetle benimseyeceklerdir. Bahis konusu olan şey, kendi müzik kültürümüze yeni olanaklarla yeni ufuklar açmaktır. Müziğimizi seven hepimiz elbette bu gelişmeyi beklemekte ve özlemekteyiz.